

Jonas Eriksson*

Sverige och euron efter brexit

Sammanfattning

Brexit får konsekvenser för förhållandet mellan euro- och icke-euroländer. Även om det är svårt att konkretisera effekterna, förekom farhågor i den brittiska för-omröstningsdebatten som lär vara fortsatt relevanta under en överskådlig framtid. Det handlade om a) risken för diskriminering av icke-euroländer; b) positionskonvergens mellan euroländerna; samt c) ytterligare maktförskjutning från Ekofin till eurogruppen. För svensk del kan även noteras att dynamiken i EMU:s långsiktiga institutionella utveckling kan komma att ändras när Storbritannien lämnar unionen. Det finns förmildrande omständigheter i samtliga fall men det kan inte förnekas att britterna har varit övriga icke-euroländer till hjälp med deras resurskrävande och nära bevakning av euroländerna. Även om mycket tyder på att det svenska EU-inflytandet hittills har varit förhållandevis opåverkat av att inte vara en fullvärdig EMU-medlem, finns det goda skäl att ta EMU-frågan på största allvar. En långsiktig svensk strategi behövs för att hantera EMU:s framtida utveckling och fördjupning. Framför allt bör Sverige påta sig en proaktiv roll i syfte att driva eurointegrationen i en för Sverige så fördelaktig riktning som möjligt.

1 Inledning

Det brittiska utträdet ur EU har väckt nytt liv i frågan om hur Sveriges EU-inflytande påverkas av att inte vara fullvärdig medlem av Ekonomiska och monetära unionen (EMU). Utan de särskilda undantag som Danmark och Storbritannien förhandlade fram i samband med Maastrichtfördraget, förutsätter EU:s fördrag att varje medlemsstat inför euron som valuta så snart de så kallade Maastrichtkriterierna¹ är uppfyllda. Kommissionen har i ett flertal konvergensrapporter sedan 1990-talet konstaterat att Sverige inte uppfyller Maastrichtkriterierna, till följd av att det fortfarande krävs vissa ändringar i Riksbankslagen samt för att Sverige står utanför den gemensamma växelkursmekanismen, ERMII. Det är emellertid av betydelse att båda dessa

brister beror på aktiva *icke-beslut*. I intervjuer med flera EU-ambassadörer påtalas det att Storbritanniens utträde leder till en *än mer* utsatt svensk position.²

Analysen inleds med en genomgång av konsekvenserna för EMU av de senaste årens krisåtgärder, med betoning på Storbritanniens roll. Nästa avsnitt beskriver framtidsagendan utifrån de fem ordförandenas rapport. Det är alldeles oavsett det realistiska i vissa av förslagen det närmaste vi kommer en framtidsvision. Framför allt intresserar vi oss för hur rapporten har tagits emot i Sverige och Storbritannien. Därefter följer en genomgång av litteraturen och insikter från 18 intervjuer med främst svenska EU-ambassadörer om framtida konkreta risker av euroutanförskapet i ljuset av brexit. Analysen avslutas med slutsatser.

* Jonas Eriksson är utredare i nationalekonomi vid Sieps. Den här Europapolitiska analysen är en ombearbetning av kapitlet "Sverige och EMU" i Sieps utredning "Brexit: Konsekvenser för EU och Sverige, Sieps 2017:1op.

¹ Bland annat låg inflation, sunda offentliga finanser, stabil växelkurs (ERMII) och låga räntor.

² Flera EU-rättsjurister har konstaterat att Sverige med dessa icke-beslut har gjort sig skyldig till ett uppenbart fördragsbrott; se exempelvis Beukers och van der Sluis (2015); Louis (2004); och Bernitz (2002). Efter de senaste årens krisåtgärder, av vilka flera går hand i hand med medlemskap i EMU, tycks skyldigheten att gå med i EMU vara mindre självklar; se Beukers och van der Sluis (2015).

2 Den statsfinansiella krisen och Storbritanniens roll

Såväl forskningen (se till exempel Naurin och Lindahl, 2009; och 2014) som samtliga intervjuades erfarenheter av det dagliga EU-arbetet indikerar att de tidiga farhågorna om ett avtagande svenskt EU-inflytande hittills har kommit på skam. Även om flera intervjupersoner vittnar om att man i Ekofin har fått uppleva att eurorelaterade frågor är uppgjorda på förhand i eurogruppen, tycks inga sådana effekter vara synliga i *andra* frågor. Under eurons första år gav den gemensamma valutan inte heller upphov till någon större oro: Lagstiftningsarbetet var, med undantag för urvattningen av stabilitets- och tillväxtpakten år 2005, förhållandevis stilla.

När effekterna av den finansiella och ekonomiska krisen år 2010 provocerade fram en statsfinansiell kris i euroområdet, drogs emellertid tre övergripande lärdomar vars konsekvenser ännu inte är fullt överblickbara (se Calmfors, 2017):

1. En första insikt var att stabilitets- och tillväxtpakten behövde stramas upp och även kombineras med europeiska räddningsfonder. Den förra aspekten ledde till de så kallade sex- och tvåpacken samt finanspakten (se nedan), medan den senare aspekten främst handlar om Europeiska stabiliseringsmekanismen (ESM).
2. Även stabilitets- och tillväxtpaktens *omfång* hade varit för begränsat. Makroekonomiska obalanser visade sig kunna leda till statsfinansiella kriser trots regelefterlevnad, vilket hände i exempelvis Irland och Spanien på grund av den privata sektorns överbelåning. Följaktligen introducerades även makroekonomisk övervakning i pakten.
3. Den tredje läxan handlade om behovet att förebygga nya finanskriser och bryta den onda spiralen mellan statsfinansiella kriser och bankkriser. Resultatet är bankunionen, med gemensam tillsynsmekanism och en gemensam resolutionsmekanism för avveckling av fallerande banker.

Krishanteringen åren 2010–2015 ger en del värdefulla inblickar i Storbritanniens roll som EU-medlem. Flera av de intervjuade tar upp det bryggglån som gavs till Grekland i väntan på utbetalning av ESM-lån sommaren 2015. Från eurogruppens sida ville man att lånet skulle komma från den EU-gemensamma Europeiska finansiella stabilitetsmekanismen (EFSM), något som orsakade uppståndelse från brittiskt håll.³ Enligt en av intervjupersonerna var det främst två skäl som låg bakom reaktionerna: För det första upplevde man att frågan hade

gjorts upp i förväg i eurogruppen och sedan smusslats in ”bakvägen” på Ekofins dagordning utan att övriga länder tydligt och i förväg hade informerats. För det andra hade man några år dessförinnan i Europeiska rådet (2010) kommit överens om att EFSM inte skulle användas för att undsätta enskilda euroländer när ESM väl var på plats.

I slutändan var det trots allt EFSM som finansierade bryggglånet. Det brittiska agerandet fick samtidigt effekter: EFSM-förordningen reviderades så att stöd till euroländer inte skulle få innebära att ”ekonomiskt (direkt eller indirekt) ansvar påförs de medlemsstater som inte deltar i den gemensamma valutan” (Rådet, 2015a; och 2015b). Händelsen illustrerar om inte annat förmågan att i Ekofin bevaka och fånga upp eurogruppsfrågor med effekter utanför euroområdet.

En annan händelse som tas upp i samma intervjuer rör kapitaltäckningskraven. Även här sammanföll brittiska och svenska intressen, då båda sökte tuffare kapitaltäckningskrav än dem man enades om i Ekofin. Det konstateras att Storbritannien var aktiva i frågan, men det kan å andra sidan inte uteslutas att Sverige hade kunnat säkra högre krav utan brittisk hjälp.

Molony (2016) nämner ytterligare två exempel på brittiska ingripanden som bör nämnas här, av skäl som blir tydliga nedan. För det första spelade Storbritannien en avgörande roll för att etablera att ”dubbel enkel majoritet” – det vill säga en enkel majoritet av länder som deltar i bankunionen samt en enkel majoritet av länder som står utanför bankunionen – ska gälla vid omröstningar i vissa frågor i Europeiska bankmyndighetens (EBA) tillsynsstyrelse. Det andra exemplet rör ett fall i EU-domstolen, i vilket Storbritannien (med stöd från Sverige) framgångsrikt bestred att ECB (med stöd från Spanien och Frankrike) hade rätt att kräva att clearing⁵ av transaktioner uttryckta i euro skulle skötas av clearingorganisationer lokaliserade i euroländer.

Det finns fall när Sverige som icke-euroland har hjälpts av andra euroländer i EMU-relaterade frågor utan att Storbritannien har funnits med i leken. Beukers och van der Sluis (2015) nämner frågan om representation för icke-euroländer när euroländernas stats- och regeringschefer möts i de så kallade eurotoppmötena: Det initiala utkastet ändrades i en för Sverige positiv riktning genom kombinerat tryck från euroländerna Finland och Tyskland och icke-euroländerna Danmark, Polen och Ungern.

³ Se till exempel BBC (2015). Se även Open Europe (2015).

⁴ Med clearing avses alla aktiviteter inom ramen för en transaktion, från det att åtagande görs till dess att transaktionen har reglerats.

Det är även upplysande att granska ett fall då Storbritannien spelade en avgjort *negativ* roll för i princip alla inblandade. I december 2011 valde dåvarande premiärministern David Cameron att i Europeiska rådet använda sitt veto mot att föra in det som blev finanspakten⁵ i EU:s fördrag. Cameron ville i utbyte mot ett ja få garantier om att den egna finanssektorn skulle skyddas från hårdare finansmarknadsreglering. Följden av vetot var att finanspakten istället hamnade utanför fördragen och under-teknades av alla medlemsstater utom Storbritannien och Tjeckien. Händelsen visar att det politiska priset för ett veto i de här sammanhangen riskerar att bli mycket högt, under det att de praktiska vinsterna är nära noll.⁶

En av de intervjuade tar upp en mer generell aspekt av det brittiska EU-medlemskapet: Londons roll som världens finansiella centrum gör att Storbritannien har en särskild tyngd i finansmarknadsfrågor. I fall där det råder samsyn mellan Sverige och Storbritannien är det förhållandevis okontroversiellt att konstatera att en viktig bundsförvant försvinner. Å andra sidan menar ett par av de intervjuade

att Sverige och Storbritannien på senare år har divergerat, då briterernas vilja att introducera ny finansmarknads-lagstiftning har avtagit.

3 Reaktionen på framtidsagendan i London och Stockholm

Den statsfinansiella krisen har gett upphov till flera nya förslag på hur EMU ska ”fullbordas”.⁷ Här tar vi som utgångspunkt de ”Fem ordförandenas rapport” om ”Färdigställandet av EU:s ekonomiska och monetära union”, författad av ordförandena för kommissionen, Europeiska rådet, eurogruppen, ECB och Europaparlamentet (Juncker m.fl., 2015). Med tanke på ägarskapet och att rapporten har publicerats relativt nyligen, är det den nu tyngsta källan till information om framtidsagendan. Hur realistiska de mer långtgående förslagen är, kan diskuteras; först och främst är det av intresse att jämföra de reaktioner som rapporten provocerade fram i Stockholm och London, med utgångspunkt främst i House of Lords (2016),⁸ Regeringen (2015); och Riksdagen (2015).

FIGUR 1 DE FEM ORDFÖRANDENAS RAPPORT

Steg och tidsplan	Innehållet i kondenserad form
Omedelbara åtgärder (2015–2017)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ekonomisk union</i>: inrätta produktivitetsnämnder; förstärka förfarandet vid makroekonomiska obalanser; förstärka europeiska planeringsterminen – fokusera mer på sysselsättning och sociala resultat. • <i>Finansunion</i>: säkerställa tillfällig och permanent finansiering av avvecklingsfonden; nå överenskommelse om gemensamma insättningsgarantier; effektivisera bankrekapitalisering inom ESM; inleda arbetet med kapitalmarknadsunionen. • <i>Finanspolitisk union</i>: inrätta rådgivande europeisk finanspolitisk nämnd för oberoende bedömning av euroländernas budgetar visavi mål och rekommendationer. • <i>Politisk union</i>: förstärka demokratisk legitimitet, exempelvis genom omorganisering av europeiska planeringsterminen, med ökad parlamentarisk kontroll och koordinering; stärkt styrning av eurogruppen, med samlad extern representation för euroområdet. Fördraget om stabilitet, samordning och styrning, europluspakten och den gemensamma avvecklingsfonden förs in i EUF-fördraget.
Bygga färdigt EMU (2017–2025)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ekonomisk union</i>: formalisera konvergensprocessen. • <i>Finanspolitisk union</i>: inrätta en makroekonomisk stabiliseringsfunktion, vilken förutsätter konvergerande ekonomiska strukturer. • <i>Politisk union</i>: föra in ESM i EU-lagstiftningen; inrätta ett eurofinansdepartement.
Ett djupt verkligt EMU (senast 2025)	<ul style="list-style-type: none"> • Vitbok om framtiden (Europeiska kommissionen, 2017), publicerades av kommissionen i februari 2017. Diskussionsunderlag om bland annat EMU:s fördjupning väntas under senhösten 2017.
Källa: Juncker m.fl. (2015).	

⁵ Fördrag om stabilitet, samordning och styrning inom Ekonomiska och monetära unionen.

⁶ Se till exempel Hancox (2014) för en djupare genomgång. Se även Moloney (2016).

⁷ Se till exempel Duff (2016b); Fabbrini, Hirsch Ballin och Somsen (2016); Pisani-Ferry m.fl. (2016); Wahl (2016) och Wyplocz (2016). En tidigare variant på de fem ordförandenas rapport var Van Rompuy (2012).

⁸ Det är därmed inte den brittiska regeringens uttryckliga svar på rapporten men samtidigt det närmaste vi kommer en officiell och förhållandevis detaljerad reaktion.

Rapporten publicerades i juni 2015 och beskriver tre steg som på tio års sikt ska komplettera eller upprätta ekonomisk union, finansiell union; finanspolitisk union; samt politisk union (se Figur 1 på föregående sida). Det första steget kräver inga fördragsändringar utan handlar om att färdigställa bankunionen och skärpa befintliga åtgärder avseende euroländernas budgetpolitik.⁹ Steg två, som är vagt i många avseenden, benämns ”färdigställande av EMU”. Här ska bland annat en ”makroekonomisk stabiliseringsfunktion” inrättas för euroområdet, samtidigt som gemensamma och möjligen rättsligt bindande riktmarken kan införas för att förbättra konvergensen mellan euroländerna. Det tredje steget, ”ett djupt, verkligt EMU”, ska preciseras närmare av kommissionen under våren 2017.

Det påpekas i såväl House of Lords (2016) som Regeringen (2015) att ett fungerande EMU även gagnar den egna ekonomin. Av den anledningen välkomnas i båda länderna exempelvis förslagen som rör bank- och kapitalmarknadsunionerna. House of Lords (2016) uttalar sig även positivt om förslagen om ett gemensamt insättningsgarantisystem och en finansiell spärr (*backstop*) för den gemensamma resolutionsfonden.

Det betonas också från båda håll att framtida initiativ måste garantera inre marknadens integritet och hållas öppna för icke-euroländer. Det uttrycks även oro för den ännu mycket vagt beskrivna finanspolitiska unionen och inte minst skepsis avseende regelverkets förmåga att sörja för euroländernas framtida konvergens i den ekonomiska politiken. Enighet råder vidare om att ytterligare centralisering av beslutsfattandet riskerar att undergräva den demokratiska legitimiteten för EMU-projektet. Vad gäller de mer konkreta förslagen var man i båda huvudstäderna skeptiska eller negativt inställda till en ny gemensam kapitalmarknadstillsyn.

Mot bakgrund av att de fem ordförandenas rapport är vag i konturerna avseende de mer långsiktiga aspekterna av EMU, blir också reaktionerna av uppenbara skäl avvaktande och inte särskilt konkreta. Det finns emellertid en hög grad av samstämmighet i det sätt på vilket rapporten har tagits emot. Å ena sidan erkänns nödvändigheten av att låta euroländerna lösa sina problem på ett sätt som ekonomiskt gagnar hela Europa; å andra sidan måste centraliseringen av beslut och institutioner – oavsett om det handlar om riskdelning eller riskreducering – ske på ett sätt som är acceptabelt. Exempelvis kan det handla om att

undvika att lägga ytterligare lager av regler på ett redan komplext system; eller att undvika incitament som leder till ett ökat risktagande bland de deltagande länderna.

4 Aktörer, risker och konsekvenser för Sveriges relation till euron

Det har vid flera tillfällen luftats oro för att icke-euroländerna ska påverkas negativt av det framväxande EMU-regelverket, exempelvis i Europeiska rådet (2012), i den brittiska kompetensöversynen 2012–2014 (HM Government, 2014a och 2014b) och i februariöverenskommelsen från 2016 mellan Storbritannien och EU. Craig och Markakis (2016) menar att farhågorna kan delas in i tre kategorier. För det första handlar det om att icke-euroländer påverkas negativt av lagstiftning som rör euron och beslutas i eurogruppen. Vidare har man oroat sig för att eurogruppens positioner i allt högre grad konvergerar och leder till att fler och fler frågor är avgjorda innan de når Ekofin. Fenomenet kallas på engelska *caucusing*, vilket vi i brist på bättre översättning här benämner *positionskonvergens*. En tredje farhåga är att maktbalansen även fortsättningsvis förskjuts mot eurogruppen på Ekofins bekostnad, med innebörden att den senare institutionen riskerar att bli alltmer irrelevant. Till detta vill vi lägga en fjärde aspekt som är viktig för svenskt vidkommande och som handlar om EMU:s långsiktiga utveckling.

Farhåga 1: diskriminering

En oro som har visat sig vara delvis befogad handlar om att beslut inom ramen för eurosamarbetet kan påverka icke-euroländer utan att de ges möjlighet att delta i beslutet. Ett exempel på när det har ansetts inträffa är det fall vi nämnde ovan, när ECB drev att finansiella instrument uttryckta i euro endast skulle genomgå clearing i clearingorganisationer med hemvist i euroländer. Det skulle på sått och vis skapa en inre marknad i inre marknaden (Craig och Markakis, 2016).

Som nämndes ovan valde Tribunalen att underkänna ECB:s agerande i fallet med clearinginstrumenten, men på den grunden att ECB *saknade befogenhet*.¹⁰ Detta är i själva verket pudelns kärna: Inre marknadsrelaterade beslut som inverkar negativt på icke-euroländer, i samband med åtgärder kopplade till eurosamarbetet, bör inte kunna inträffa om ECB och andra institutioner *agerar inom ramen för de befogenheter de tilldelas av fördragen*. Fallet visar också att medlemsstaterna aktivt bör se till att sådana fall inte uppstår och inte dra sig för att använda EU-domstolen för att motverka dem.

⁹ Arbetet med nationella produktivitetsnämnder är redan påbörjat. Nämnderna får ansvar för att diagnostisera och analysera produktivitets- och konkurrenskraftsutvecklingen. Övriga EU-länder ”uppmuntras” att inrätta liknande nämnder; se Rådet (2016b). Europeiska finanspolitiska nämnden är redan inrättad av kommissionen; se Europeiska kommissionen (2015). House of Lords (2016) har ifrågasatt dess oberoende.

¹⁰ Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland (med stöd av Sverige) mot Europeiska centralbanken (med stöd av Spanien och Frankrike), T-496/11, EU:T:2015:133.

Farhåga 2: positionskonvergens

Röstreglernas utformning efter 2014 innebär att euroländerna på egen hand kan åstadkomma en kvalificerad majoritet, med eller utan Storbritannien. Icke-euroländerna skulle med andra ord kunna bli överkörda i ministerrådet i alla frågor som beslutas med kvalificerad majoritet, så länge det råder enighet i eurogruppen. I den brittiska kompetensöversynen varnas uttryckligen för att euroländernas respektive positioner kan komma att konvergera till följd av gemensamma problem och gemensamma fora.¹¹ Att eurogruppen som del av framtidsagendan förväntas få en permanent ordförande samt strävar mot gemensam extern representation tycks onekligen leda i samma riktning.

Det här måste samtidigt ställas mot vad vi vet om ländernas faktiska positioner. Erfarenheterna hittills är att eurogruppen i de flesta frågor uppvisar en högre grad av intern divergens än den som råder mellan exempelvis Sverige och länder som Nederländerna och även Tyskland. Craig och Markakis (2016; s. 23) menar att euroländernas position ofta är ”the result of hard fought battles, reflective of cross-cutting interests of euro states in relation to economic issues, there being even less reason as to why they should share a common interest on issues of social policy, employment or immigration.”

Denna bild bekräftas också av nära nog samtliga intervjupersoner. Ett mycket konkret exempel på detta var enligt en av intervjupersonerna att det tidigt under krisen uppstod en nord-syd-dimension i eurogruppen, där ”nordgruppen” ville se riskreducering (exempelvis budgetdisciplin) innan man kunde tänka sig att diskutera de riskdelningsåtgärder (exempelvis gemensamma insättningsgarantier) som ”sydgruppen” vill driva. Flera tar också upp mer generellt splittringen i eurogruppen som ett faktum, samtidigt som det konstateras att även icke-euroländerna är en relativt disparat grupp.¹²

Farhåga 3: ytterligare maktförskjutning från Ekofin till eurogruppen

En nära relaterad fråga till positionskonvergens handlar om att maktförskjutningen från Ekofin till främst eurogruppen och ECB generellt sett fortsätter; och mer specifikt förstärks av brexit. Påståendet är i dess första sats empiriskt förhållandevis väletablerat: Eurogruppens och

ECB:s makt har ökat, såväl *de facto* som *de jure* (Craig och Markakis, 2016). Det är också rimligt att tro att tendensen förstärks av brexit: De Sieps har intervjuat är nära nog eniga på denna punkt.¹³ Till detta kan läggas att styrkan i argumentets grundsats rimligen ökar om/när fler länder blir fullvärdiga EMU-medlemmar och kretsen icke-euroländer följaktligen krymper.

Även om det inte kan förnekas att brexit ytterligare marginaliserar utanförländerna, menar Adler-Nissen (2016) att det finns tre aspekter som i närtid talar för att såväl Sverige som andra utanförländer kan och bör behålla sin nuvarande strategi visavi euroländerna:

1. Flera av de nuvarande icke-euroländerna kommer att så förbli under överskådlig framtid. Dörren för dem som ofrivilligt står utanför måste även framöver stå öppen. Så länge detta gäller, begränsas euroländernas räckvidd i frågor som rör inre marknaden. I ljuset av den skeptiska attityden i Polen, Tjeckien och Ungern, ser detta ut att fortsätta under överskådlig tid.
2. Flera av euroländerna, som Tyskland, Nederländerna och Estland, är måna om att inte alienera utanförländerna. De vill skydda en öppen inre marknad där man även fortsättningsvis river ned handelshinder. I avsaknad av briterernas ekonomiskt liberala röst kan man anta att det svenska och danska frihandelsengagemanget blir än mer värdefullt.
3. Det finns också i flera euroländer och på olika plan skepsis inför fortsatt eurointegration och de populistiska rörelser som på senare tid har fått fotfäste lär påverka skeendet åtminstone i närtid.

Farhåga 4: EMU:s långsiktiga utveckling

En aspekt som för svensk del blir svårare att förhålla sig till efter brexit är EMU:s långsiktiga utveckling. De brittiska och svenska attityderna är på sätt och vis varandras spegelbilder. Medan briterernas förhållningssätt till euron har varit förhållandevis okomplicerat, i det att utanförskapet i praktiken betraktades som närmast irreversibelt, har det däremot funnits en ambivalens i förhållande till EU-medlemskapet. Denna ambivalens förstärktes kraftigt av – och nådde sin kulmen under – eurokrisen. Som vi har sett fanns en oro för krisåtgärdernas potentiella effekter för den framtida integrationsprocessen. Den svenska kontexten är närmast den omvända: medan attityden till EU-medlemskapet i dag är ganska okomplicerad

¹¹ Man menar att det kan leda till ”the fragmentation of the Single Market with barriers erected between its euro area and non-euro area constituents” (HM Government, 2014b; s. 107). Även i kompetensöversynen avseende EMU ses positionskonvergens som en högst reell fara (HM Government, 2014a).

¹² En intervjuperson beskriver gruppen på följande sätt: Danmark har undantag men deltar delvis ändå genom medlemskapet i ERMII; Bulgarien, Kroatien och Rumänien vill gå med; Polen, Tjeckien och Ungern kan inte bestämma sig; och Sverige måste gå med men vill inte.

¹³ En konkret aspekt som nämns i två intervjuer är att euroländerna vill diskutera finansiella risker och bankreglering inom ramen eurosysteomet, varför den gemensamma tillsynsmekanismen snarare än Europeiska systemrisknämnden (ESRB) väljs som forum. De pan-europeiska institutionernas relevans kan således minska ytterligare när Storbritannien försvinner.

och stabil,¹⁴ har det funnits en ambivalens och ovilja i såväl politiken som annorstädes att ta i eurofrågan.¹⁵ Det förhållandet lägger ytterligare ett lager på det dilemma som statsvetaren Magnus Jerneck (2013; s. 9) fångar på följande sätt:

I suveränitetskalkylens termer riskerar Sverige att hamna i en position med på sikt både försvagad offensiv och defensiv makt, ett läge man som aspirerande EU-medlem en gång ville undvika. Det svenska nationella demokratiska systemet kommer i princip att ha full beslutanderätt över ett begränsat antal sakfrågor, samtidigt som det, genom den täta ekonomiska integrationen i EU, blir påtagligt berört av de ekonomisk-politiska besluten i eurozonen.

Oavsett om den framtida processen kommer att kännetecknas av att man hankar sig fram eller tar större språng (eller någonting däremellan), råder det en förhållandevis stor svensk politisk enighet om att man gagnas av att eurons funktionssätt säkerställs. Utvecklingen kan därvid få genomgripande inverkan även på Sveriges förhållande till EU. Det innebär att en proaktiv ansats bör väljas, i syfte att påverka utvecklingen i en för svenskt vidkommande attraktiv riktning.¹⁶ Det kräver i sin tur att man etablerar en idé och en vision om hur det framtida EMU bör utformas – vilka instrument som krävs och hur de bäst konstrueras – i syfte att säkra det framtida svenska EU-medlemskapet. Det är i sig inte några lätta frågor utan kräver en analys och ett tankearbete som går utanför ramarna för denna analys.

5 Möjliga skydd mot framtida risker

Det finns utöver de aspekter som lyfts ovan även andra former av tänkbara skydd mot marginaliseringsrisker efter brexit. Ett möjligt instrument är särskilda röstregler som utformas för att skydda utanförståndernas intressen. Som nämndes ovan röstar man i vissa fall med ”dubbel enkel majoritet” i EBA:s tillsynsstyrelse. Utöver röstreglerna fastställer även EBA-förordningen att förvaltningsstyrelsens sammansättning bör vara balanserad och representera hela unionen, samt att den ska inkludera minst två länder som inte ingår i bankunionen (se Europaparlamentet och rådet, 2010).

Det finns också lagstiftning i bankunionen som visar hur relationen mellan euro- och icke-euroländer i framtiden kan struktureras inom givna politikområden. Tillsyns- och resolutionsmekanismerna är endast giltiga per automatik för euroländerna, medan icke-euroländer kan välja att del-

ta genom att *ingå ett nära samarbete*. Detta görs mellan ECB och relevant nationell myndighet. ECB kan utfärda instruktioner till myndigheten, som måste utföra instruktionerna. Om medlemsstaten ifråga skulle vara oense med tillsynsstyrelsens instruktioner kan den be ECB att avsluta det nära samarbetet. Även ECB har möjlighet att avsluta samarbetet om ett deltagande icke-euroland anmäler att man inte är bunden av ECB:s instruktioner.

I februariöverenskommelsen fanns även ett förslag som skulle ge medlemsstater utanför bankunionen en möjlighet att, så att säga, slänga in lite grus i lagstiftningsmaskineriet. Om något av dessa länder motsatte sig att en fråga beslutades med kvalificerad majoritet, på basis av de principer som angavs i februariöverenskommelsen, kunde medlemsstaten begära att rådet höll överläggningar i frågan. Rådet skulle då ”göra allt som [stod] i dess makt” för att nå en lösning. Frågan kunde även tas upp av Europeiska rådet men den relevanta texten i februariöverenskommelsen sa uttryckligen att förfarandet inte fick hindra EU:s ordinarie lagstiftningsförfarande.

Mervärdet av ”bromsen” i februariöverenskommelsen var tveksamt, då den i bästa fall tycks ha kunnat tvinga fram en paus för reflektion (Craig och Markakis, 2016). Det är också rimligt att tro att man från euroländernas sida ser med stark skepsis på alla framtida förslag som innebär att icke-euroländer kan hindra eller ens bromsa förslag, vare sig de handlar om EMU:s framtida struktur eller den mer vardagsnära lagstiftningen. Snarare lär man föredra alternativ som ökar incitamenten för utanförstånderna att involvera sig mer i den gemensamma valutan, så att de på sikt ges ökade möjligheter att själva bli fullvärdiga medlemmar.

Ett fjärde sätt att reducera risken för oförutsedda spridningseffekter är att öka transparensen i eurogruppen. Flera av de intervjuade tog upp att man sökte insyn i eurogruppens möten genom kontakter med dess sekretariat. En högre grad av transparens skulle göra det lättare för icke-euroländerna att få reda på vad som avhandlas och det skulle även motverka eurogruppens eventuella tendens att göra upp på förhand på ett sätt som kan vara till nackdel för icke-euroländerna. Nuvarande regelverk säkerställer till viss del att resterande medlemsstater hålls informerade och ytterligare arbete är på väg inom ramen för eurogruppens arbetsgrupp (Eurogruppen, 2016a).

¹⁴ Inte minst har attityden visavi EU-medlemskapet gradvis stabiliserats i opinionen (se exempelvis Berg och Bové, 2016).

¹⁵ Se t.ex. Lindvall (2008); Johansson och von Sydow (2011); Jerneck (2014); samt Bäckman och von Sydow (2015).

¹⁶ Exempelvis inom ramen för eurotoppmötena. Enligt artikel 12(3) i finanspakten ska kontrakterande länder som inte har euron som valuta bjudas in till diskussioner om ”förändringen av euroområdets övergripande arkitektur och de grundläggande regler som kommer att tillämpas på denna i framtiden”.

När det gäller Sveriges agerande i förhållande till just EMU, är flera av de intervjuade inne på vikten av att bevaka så att framtida överenskommelser och samarbeten inte inverkar negativt på inre marknaden; att de hålls öppna för hela EU27; samt att de inte spiller över på ett sätt som påverkar Sveriges finans- och penningpolitik. Det finns med andra ord goda skäl att ge största möjliga stöd till eurogruppens arbete med att öka transparensen. Ett sätt att säkra inflytande är att överväga ett deltagande i nuvarande och framtida öppna samarbeten.

Ytterligare en fråga med relevans för den här diskussionen som tas upp i några intervjuer handlar om vilket icke-euroland som ska ta på sig ledartröjan när Storbritannien lämnar EU. Frågan rymmer många avvägningar. Exempelvis skulle ett konstruktivt ledarskap i gruppen kunna innebära att inflytandet över framtidsagendan ökar, samtidigt som man i linje med själva grundförutsättningen för ett konstruktivt ledarskap kan förhindra mer destruktiva tendenser som är tänkbara med ett alternativt ledarskap. Om man i ledarrollen däremot främst agerar som blockerande kraft och intar en generellt negativ attityd till euroländernas fortsatta integration, kan inflytandet istället påverkas negativt. I alla händelser bör frågan utredas och ges den uppmärksamhet och omsorg den förtjänar innan brexit är ett faktum.

6 Slutsatser

Det finns i litteraturen såväl som i intervjuvaren en stor enighet om att brexit försvagar Ekofin i förhållande till eurogruppen. Flera av EU-ambassadörerna vittnar därtill om att många av de eurorelaterade frågorna som passerade Ekofin redan hade gjorts upp på förhand i eurogruppen. Att Ekofin redan är en försvagad instans förbättras knappast av att ett land som Storbritannien, med sin storlek och betydande finanssektor, lämnar unionen.

Det är samtidigt svårt att konkretisera vilka effekterna blir. Vid sidan om eurogruppens framtida dominans har farhågorna främst handlat om diskriminering av icke-euroländer och positionskonvergens i eurogruppen. I litteraturen påpekas ofta att det finns flera svagheter i de resonemangen. Det finns skydd i EU-fördragen mot agerande som diskriminerar icke-euroländerna och eu-

roländerna är långt ifrån så ense att en positionskonvergens (i närtid) kan sägas hota icke-euroländerna på något trovärdigt sätt. Till detta kommer att maktförskjutningen från Ekofin till eurogruppen redan anses vara ett etablerat faktum. Inte minst har gränsen då euroländerna på egen hand kan samla en kvalificerad majoritet redan passerats.

Enighet råder också bland intervjupersonerna om att det svenska inflytandet i EU *generellt* inte har påverkats negativt av att Sverige har stått utanför euron, något som även ges visst stöd i forskningen. Det måste samtidigt konstateras att Storbritanniens agerande under krisen gynnade Sverige i flera frågor. Det gäller inte minst den nationella flexibilitet som kunde åstadkommas vad gäller kapitaltäckningskraven och andra frågor relaterade till exempelvis skrivningarna inom ramen för bankunionen. Vidare indikerar reaktionerna på de fem ordförandenas rapport att Storbritannien i många avseenden när det gäller EMU:s utveckling även fortsättningsvis hade varit en viktig bundsförvant.

Storbritanniens frånvaro får även konkreta följder för de resurser som läggs på att övervaka eurogruppens arbete och att främst i ministerrådet och EU-domstolen motverka förslag som upplevs som negativa för exempelvis inre marknaden eller EU:s allmänna policyinriktning. Brexit kan något försvåra balansgången mellan alliansbyggnaden och förmågan att vara en konstruktiv motpart i det fortsatta EMU-bygget å ena sidan; och att övervaka och bromsa eventuella initiativ från eurogruppens sida som kan ha negativa effekter för Sverige, å den andra.

En närliggande aspekt som tarvar fortsatt analys handlar om Sveriges förhållningssätt till EMU:s långsiktiga utveckling. Hur Sverige ska förhålla sig till konkreta aspekter av euroländernas fortsatta integration – inte bara i fråga om förslag som redan nu kan förutses, utan i än högre grad utformningen av dem innan de ens har kommit till förslagsstadiet – bör utredas grundligt. Det rör sig för all del om frågor som hade varit högst relevanta även utan ett brittiskt utträde. Men det kan inte förnekas att Storbritannien här, som inget annat icke-euroland, hade potential att påverka utvecklingen i en för Sverige mer fördelaktig riktning.

Referenser

- Adler-Nissen, R., 2016, The Vocal Euro-outsider: The UK in a Two-speed Europe, *The Political Quarterly*, Vol. 87, No. 2, april-juni.
- BBC, 2015, "Greece debt crisis: No UK cash for bailout, Osborne says", <http://www.bbc.com/news/uk-33517457>
- Berg, L. och Bové, K., 2016, Svenskarnas attityder till EU har stabiliserats: Analys av SOM-institutets undersökning 2015, Sieps 2016:9epa.
- Bernitz, U., 2002, "Sverige har inget EMU-val", SvD Debatt, 3 januari 2002, <http://www.svd.se/sverige-har-inget-emu-val>.
- Beuckers, T. och van der Sluis, M., 2015, The variable geometry of the euro-crisis: A look at the non-euro area Member States, European University Institute Working Papers LAW 2015/33.
- Bäckman, P. och von Sydow, G., 2015, Swedish EU policy during the crisis – a shift away from the core? i Bäckman, P., Lewander, J. och von Sydow, G. (red.), *Same, same but different: The Nordic EU members during the crisis*, Sieps 2015:1op.
- Calmfors, L., 2017, *Eurokrisen, eurosamarbetets regelsystem och den framtida integrationen*, Sieps 2017:1.
- Calmfors, L., Flam, H., Gottfries, N., Lindahl, R., Haaland Matlary, J., Rabinowicz, E. och Vredin, A., 1996, *Calmforsrapporten*, SOU 1996:158, Stockholm 1 oktober 1996.
- Chopin, T. och Lequesne, C., 2016, Differentiation as a Double-Edged Sword: Member States' Practices and Brexit, *International Affairs*, 92:3.
- Duff, A., 2016b, The Protocol of Frankfurt: A New Treaty for the Eurozone, European Policy Centre, Bryssel, 12 januari 2016.
- Dyson, K. (red), 2008, *The Euro at Ten. Europeanization, Power, and Convergence*, Oxford University Press, Oxford.
- ECB, 2014, Decision of the European Central Bank on the close cooperation with the national competent authorities of participating Member States whose currency is not the euro (ECB/2014/5), Frankfurt 31 januari 2014.
- Enderlein H., Letta E., Asmussen J., Boone L., De Geus A., Lamy P., Maystadt P., Rodrigues M. J., Tumpel-Gugerell G. och Vitorino, A., 2016, *Repair and Prepare: Growth and the Euro after Brexit*, Gütersloh, Berlin, Paris: Bertelsmann Stiftung, Jacques Delors Institut – Berlin and Jacques Delors Institute
- Eriksson, J. och Hjeds Löfmark, M., 2013, EU som kris-hanterare: Ekonomisk styrning och finansiell stabilitet, Sieps rapport 2013:3.
- Eurogruppen, 2016a, "Remarks by J. Dijsselbloem following the Eurogroup meeting of 11 February 2016", <http://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2016/02/11-eurogroup-jd-remarks/>
- Europaparlamentet och rådet, 2010, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1093/2010, om inrättande av en europeisk tillsynsmyndighet (Europeiska bankmyndigheten), om ändring av beslut nr 716/2009/EG och om upphävande av kommissionens beslut 2009/78/EG, Bryssel 24 november 2010.
- Europeiska kommissionen, 2015, "Kommissionens beslut (EU) 2015/1937 om inrättande av en oberoende rådgivande europeisk finanspolitisk nämnd", Bryssel 21 oktober 2015.
- Europeiska kommissionen, 2017, Vitbok om EU:s framtid: Tankar och scenarier för EU-27 fram till 2025, COM(2017)2025, Bryssel 1 mars 2017.
- Europeiska rådet, 2010, Slutsatser från stats- och regeringschefernas möte 16-17 december 2010, EUCO 30/10, CO EUR 21, Bryssel 17 december 2010.
- Europeiska rådet, 2016, Slutsatser från stats- och regeringschefernas möte 18-19 februari 2016, EUCO 1/16, CO EUR 1, Bryssel 19 februari 2016.
- Eurotoppmötet, 2011, "Euro Summit Statement", Bryssel, 26 oktober 2011.
- Eurotoppmötet, 2013, "Organisatoriska regler för euro-toppmötena", rådets generalsekretariat, Bryssel 14 mars 2013.
- Fabbrini, F., Hirsch Ballin, E. och Somsen, H., (red.), 2016, *What Form of Government for the European Union and the Eurozone?* Hart Publishing, Oxford.
- HM Government, 2014a, "Review of the Balance of Competence between the United Kingdom and the European Union, Economic and Monetary Union", London.
- HM Government, 2014b, "Review of the Balance of Competence between the United Kingdom and the European Union, The Single Market: Financial Services and the Free Movement of Capital", London.
- Jerneck, M., 2013, Sveriges inflytande i EU efter krisen, Sieps 2013:10epa.
- Jerneck, M., 2014, Sveriges inflytande i EU efter krisen, i von Sydow, Göran (red.), *EU efter krisen: perspektiv på demokrati och inflytande i ett förändrat EU*, Sieps 2014:1op.
- Johansson, K-M. och von Sydow, G., 2011, Swedish Social Democracy and European Integration: Enduring Divisions, i Dimitrakopoulos, D. G. (red.), *Social Democracy and European Integration: The Politics of Preference Formation*. London: Routledge.
- Juncker, J-C., Tusk, D., Dijsselbloem, J., Draghi, M. och Schulz, M., 2015, "Färdigställandet av EU:s ekonomiska och monetära union", rapport av Jean-Claude

- Juncker i nära samarbete med Donald Tusk, Jeroen Dijsselbloem, Mario Draghi och Martin Schulz, Bryssel, 22 juni 2015.
- Kreilinger, V. och Larhant, M., 2016, *Does the Eurozone need a Parliament?* Notre Europe, Berlin.
- Laffan, B., 2012, *European Union and the Eurozone: How to Co-exist?*, i Allen, F., Carletti, E. och Simonelli, S., *Governance for the Eurozone: Integration or Disintegration?* European University Institute, Florens, FIC Press 2012.
- Louis, J-V., 2004, *The Economic and Monetary Union: Law and Institutions*, *Common Market Law Review*, 41, 575-608.
- Moloney, N., 2016, *Financial services, the EU, and Brexit: An Uncertain Future for the City?* *German Law Journal*, 17, s. 75-82.
- Naurin, D. och Lindahl, R., 2009, *Out in the Cold? Flexible Integration and the Political Status of Euro-Outsiders*, Sieps 2009:13epa.
- Naurin, D. och Lindahl, R., 2014, "Nätverkskapital och inflytande i EUs ministerråd – hur går det för Sverige efter Eurokrisen?", i von Sydow, Göran (ed), *EU efter krisen – perspektiv på demokrati och inflytande i ett förändrat EU*, Sieps 2014:1op, Stockholm.
- Open Europe, 2015, "Will the EU regret dragging the UK into Greek bailout?", 15 juli 2015, <http://openeurope.org.uk/today/blog/will-the-eu-regret-dragging-the-uk-into-greek-bailout/>.
- Piris J-C., 2012, *The Future of Europe. Towards a Two-Speed EU?* Cambridge University Press, 2012.
- Pisani-Ferry, J., Röttgen, N., Sapir, A., Tucker, P. och Wolff, G., 2016, "Europe after Brexit: A Proposal for a Continental Partnership", <http://bruegel.org/2016/08/europe-after-brexit-a-proposal-for-a-continental-partnership/>, 25 augusti 2016.
- Regeringen, 2015, "Färdigställandet av EU:s ekonomiska och monetära union", Faktapromemoria 2014/15:FPM44, Finansdepartementet, 7 augusti 2015.
- Riksdagen, 1997, "Sverige och den ekonomiska och monetära unionen", 5 december 1997, http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/sverige-och-den-ekonomiska-och-monetara-unionen_GL01FiU9
- Riksdagen, 2015, "Färdigställandet av EU s ekonomiska och monetära union", Finansutskottets utlåtande 2015/16:FiU13, 11 november 2015, http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/utlatande/fardigstallandet-av-eu-s-ekonomiska-och-monetara_H301FiU13
- Rådet, 2015a, "EFSM: Rådet godkänner överbryggningsslån på 7 miljarder euro till Grekland", pressmeddelande 593/15, 17 juli 2015, <http://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2015/07/17-efsm-bridge-loan-greece/>
- Rådet, 2015b, "Rådets förordning (EU) 2015/1360, om ändring av förordning (EU) nr 407/2010 om inrättandet av en europeisk finansiell stabiliseringsmekanism", 4 augusti 2015.
- Rådet, 2016a, "Rådets rekommendation av den 20 september 2016 om inrättande av nationella produktivitetssnämnder", Europeiska unionens officiella tidning C 349/01, 24 september 2016.
- Van Rompuy, H., 2012, *Towards a Genuine Economic and Monetary Union*, i nära samarbete med Barroso, J. M., Juncker, J-C., och Draghi, M., Bryssel 5 december 2012.
- Wolff, G., 2012, *European Union and the Eurozone: How to Co-exist?* i Allen, F., Carletti, E. och Simonelli, S., *Governance for the Eurozone: Integration or Disintegration?* European University Institute, Florens, FIC Press 2012.
- Wyplocz, C., 2016, *The EU Must Adapt to Survive*, i Baldwin, R. (red), *Brexit Beckons: Thinking Ahead by Leading Economists*, A VoxEU.org Book, Centre for Economic Policy Research, London augusti 2016.

Lista med intervjuer

1. Coreper I
2. Coreper II
3. Coreper II
4. Coreper I
5. Coreper I
6. Coreper II
7. Coreper II
8. Statsrådsberedningen
9. Coreper II
10. Coreper II
11. Coreper I
12. Förhandlare, rådet
13. Coreper II
14. Generaldirektör, kommissionen
15. Coreper II, Frankrike
16. Riksbanken
17. Finansinspektionen
18. Finansdepartementet

Europapolitiska analyser

2016

2016:15epa

Sweden and the Euro:

The Neglected Role of EU Membership

Författare: Nauro F. Campos, Fabrizio Coricelli och Luigi Moretti

2016:14epa

The law and practice of solidarity in the Common European Asylum System: Article 80 TFEU and its added value

Författare: Eleni Karageorgiou

2016:13epa

The EU and Belarus: seizing the opportunity?

Författare: Elena A. Korosteleva

2016:12epa

Regional Productivity Convergence in Advanced and Emerging European Economies

Författare: Kadri Männasoo, Heili Hein och Raul Ruubel

2016:11epa

The Eurasian Economic Union and the European Union: Geopolitics, Geo-Economics and Opportunities for Europe

Författare: Sijbren de Jong

2016:10epa

Responses to the "refugee crisis": What is the role of self-image among EU countries?

Författare: Rebecca Thorbrunn Stern

2016:9epa

Svenskarnas attityder till EU har stabiliserats: Analys av SOM-institutets undersökning 2015

Författare: Linda Berg och Klara Bové

2016:8epa

Leaving the European Union, the Union way: A legal analysis of Article 50 TEU

Författare: Christophe Hillion

2016:7epa

A brief on the politics and economics of the Transatlantic Trade and Investment Partnership

Författare: Håkan Nordström

2016:6epa

Folkrätten, EU-rätten och flyktingarna på Medelhavet

Författare: Martin Ratcovich

2016:5epa

The EU and Russia: managing the new security environment in the wider Europe

Författare: Derek Averre

2016:4epa

The infringement proceedings over intra-EU investment treaties – an analysis of the case against Sweden

Författare: Joel Dahlquist, Hannes Lenk och Love Rönnelid

2016:3epa

A Critical Insight into Europe's Criminalisation of Human Smuggling

Författare: Ilse van Liempt

2016:2epa

Irregular Immigration in the European Union

Författare: Pia M. Orrenius och Madeline Zavodny

2016:1epa

Overseeing the rule of law in the European Union: Legal mandate and means

Författare: Christophe Hillion

2015

2015:27epa

The challenge of completing the EU internal market for natural gas

Författare: Tim Boersma

2015:26epa

Big Brussels is Watching You?

Enhancing Transparency in EU External Energy Deals

Författare: Sijbren de Jong

2015:25epa

Completing the Union:

Is the European Energy Union Really Real?

Författare: Harold James

- 2015:24epa
Social tourism? EU-domstolens senaste praxis avseende icke-aktiva unionsmedborgares rätt till förmåner
Författare: Emma Holm
- 2015:23epa
The Constitutional and historical relevance of the AFSJ and the CFSP/ESDP
Författare: Massimo Fichera
- 2015:22epa
Intelligence and decision-making within the Common Foreign and Security Policy
Författare: Björn Fägersten
- 2015:21epa
Regional separatism i Europa: Fallet Katalonien
Författare: Jakob Lewander
- 2015:20epa
The Regulatory Cooperation Chapter of the TTIP: Challenges and Opportunities
Författare: Alberto Alemanno
- 2015:19epa
Low Inflation and Deflation in EU Countries Outside the Euro Area: Should Policymakers be Concerned?
Författare: Plamen Iossifov och Jiří Podpiera
- 2015:18epa
Could it be 'Brexpulsion' rather than 'Brexit'?
Författare: Iain Begg
- 2015:17epa
Social Housing in Europe
Författare: Kathleen Scanlon, Melissa Fernández Arrigoitia och Christine Whitehead
- 2015:16epa
Svenskarna alltmer positiva till EU
Författare: Linda Berg
- 2015:15epa
The Balance of Power over the EU Budget: European Expenditure since the Lisbon Treaty
Författare: Giacomo Benedetto
- 2015:14epa
The Usefulness of the Scoreboard of the Macroeconomic Imbalances Procedure in the European Union: Potentials for Reform
Författare: Tobias Knedlik
- 2015:13epa
The impact of mega regional agreements on international investment rules and norms
Författare: Steve Woolcock
- 2015:12epa
The Impact of the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) on the Spanish Regions – A Preliminary Analysis
Författare: José Villaverde och Adolfo Maza
- 2015:11epa
Transatlantic Market Integration, Business and Regulation: Building on the WTO
Författare: Bernard Hoekman och Petros C. Mavroidis
- 2015:10epa
Juncker's investment plan: what results can we expect?
Författare: Martin Myant
- 2015:9epa
Russia's economic troubles – a perfect storm of falling oil prices, sanctions and lack of reforms
Författare: Torbjörn Becker
- 2015:8epa
Entering a World of Footloose Tax Bases: Can the EU Generate Its Own Income?
Författare: Daniel Tarschys
- 2015:7epa
Britain and the EU: a negotiator's handbook
Författare: Roderick Parkes
- 2015:6epa
Europe's pivotal peace projects: Ethnic separation and European integration
Författare: Lynn M. Tesser
- 2015:5epa
Groundhog Day in Greece
Författare: Thorsten Beck
- 2015:4epa
The Greek elections of 2015 and Greece's future in the eurozone
Författare: Dionyssi G. Dimitrakopoulos
- 2015:3epa
The diplomatic role of the European Parliament's parliamentary groups
Författare: Daniel Fiott